

ارزیابی عملکرد چشم انداز و ساختار طبیعی شهر در مناطق گردشگر پذیر، مطالعه موردی شهر چالوس ملیحه کیا دلیری

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

عباس ارغان^۱

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

سعید کامیابی

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۸/۱۸

چکیده

در دنیای رقابتی امروز که شهرها در پی بهره‌گیری از مزایای رقابتی خود برای سبقت از دیگر شهرها هستند، توسعه صنعت گردشگری میتواند با تکیه بر پتانسیل‌های طبیعی و انسانی شهرها، این فضاهای انسانی را از سایر سکونتگاه‌ها متمایز نماید. از اینرو تحقیق حاضر با هدف بررسی و سنجش عملکرد چشم انداز (منظر) و ساختار طبیعی شهر در شهرهای گردشگر پذیر و به صورت موردی چالوس صورت گرفته است. پژوهش حاضر از نظر هدف، پژوهش کاربردی و از نظر ماهیت و روش کار توصیفی-پیمایشی و استنباطی است. جامعه آماری پژوهش تمامی شهروندان بالای ۲۰ سال محلات شهر چالوس هستند که روش نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت اتفاقی از مردم شهر و گردشگران به تعداد ۴۸۴ نمونه (بر اساس فرمول کوکران) می‌باشد. جهت تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ (۰.۷۳۴) استفاده شد و در راستای تحلیل داده‌ها از ابزار پرسشنامه و تحلیل آن در SPSS و بهره‌گیری از آزمون‌هایی همچون میانگین، آزمون T تک نمونه‌ای و همبستگی پیرسون و نیز تحلیل سلسله مراتبی AHP استفاده شده است. نتایج حاصل از تحقیق حاکی از آن است که در شهر چالوس، شاخص ساختار طبیعی شهر، دارای مقدار آماره T مثبت بوده و در سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ قرار گرفته و در نتیجه وضعیت آن بیش تر از حد متوسط است. همچنین شاخص‌های تابلوهای اطلاع رسانی، فضای سبز، نورپردازی، دارای مقدار آماره T منفی است و در سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ قرار گرفته اند. در نتیجه وضعیت آن‌ها کم تر از حد متوسط است. ضمن اینکه شاخص‌های توپوگرافی، هندسه ساختمان‌ها، خیابان‌ها و شبکه گذرگاهی، نمای ساختمان‌ها، مبلمان شهری، مصالح ساختمانی، در سطح معناداری بیش تر از ۰.۰۵ قرار گرفته اند. در نتیجه وضعیت آن‌ها در حد متوسط است. ارزیابی کلی از شاخص‌های چشم انداز و ساختار طبیعی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس نیز بیانگر این امر است که محله ۱۰ با میانگین وزنی کل (۳.۷۰)، در بهترین شرایط و محله ۵ با میانگین وزنی کل (۲.۶۵) در ضعیف‌ترین شرایط وجود دارد. سایر محلات نیز به ترتیب اولویت عبارتند از محله ساحلی با میانگین وزنی (۳.۴۴)، محله ۱۲ با (۳.۲۸)، محله ۳ با (۳.۱۵)، محله ۴ با (۳.۱۴)، محله ۲ با (۲.۹۸)، محله ۹ با میانگین وزنی (۲.۹۷)، محله مرکزی با (۲.۹۰)، محله ۸ با (۲.۸۱)، محله ۷ با میانگین وزنی کل (۲.۷۲)، محله ۶ با (۲.۶۸) و محله ۱ با میانگین وزنی کل (۲.۶۶)، در رتبه‌های بعد قرار دارند.

کلمات کلیدی: شهر، چشم انداز شهر، ساختار طبیعی، گردشگری، شهر چالوس.

در جریان رقابت‌های جهانی بسیاری از دولت‌های ملی برای جذب سرمایه‌های سیال بین‌المللی و حرکت به سوی جایگاه جهانی، درصدد تقویت موقعیت شهرهای خود هستند (قهرمانی و افسری، ۱۳۹۳: ۹۵). رقابت گردشگری، چارچوبی راهبردی از تمام شرکایی است که به طور مستقیم و غیرمستقیم در خلق محصولات گردشگری در سطح جهانی مشارکت دارند (Ferreira and Estevao, 2009: 6). مقصد گردشگری، بستری است که در آن رقابت بین بخش‌های مختلف خدماتی شکل می‌گیرد؛ حال آنکه خود مقصد در سطحی با سایر مقاصد گردشگری در جذب گردشگر، ارائه خدمات مناسب‌تر، جلب سرمایه‌گذاری بیشتر، اشتغال بیشتر و... رقابت می‌کند (کیانی، ۱۳۸۷: ۳۸۸). در سال‌های اخیر تعدادی از کشورها از این راه به درآمد سرشار و دیگر منافع جنبی دست یافته‌اند و در نتیجه تعداد زیادی از مقاصد را به فکر توسعه این صنعت انداخته است؛ از این روست که هر روزه شاهد ظهور مقاصد جدیدی در بازار گردشگری هستیم که در تلاشند سهمی از این بازار داشته باشند (جعفرتاش و پویانزاده، ۱۳۹۳: ۸۶). تغییرات عمیق و سریعی که در جهان در دو دهه گذشته صورت گرفته در تغییرات مربوط به گردشگری منعکس شده است. سازمان‌های اقتصادی-سیاسی جهانی هر دو به یک اندازه منجر به افزایش و توسعه گردشگری شده‌اند و صنعت توریست را وارد بازارهای رقابت جهانی کرده‌اند. (Butler, 2007: 7-8). امروزه گردشگری شهری به عنوان یکی از زیر بخش‌های مهم صنعت گردشگری به میزان فراوانی مورد توجه قرار گرفته و در فرایند جهانی شدن اهمیت روزافزون یافته است. این بخش از گردشگری با امکان حفظ ارزش‌ها، باورها و رسوم باستانی به نحو مطلوبی می‌تواند اشاعه‌دهنده ارزش‌ها و سنن جوامع در سطح ملی و محلی باشد. مهمتر اینکه گردشگری شهری با ایجاد فرصت‌هایی برای اشتغال و کسب درآمد برای ساکنین محلی و توسعه ساختارهای زیربنایی، امکان توسعه پایدار و یکپارچه شهری را فراهم می‌آورد. (نخعی مدیح و سلیمانی دامنه، ۱۳۹۵: ۸۲). در عین حال، شهرها تجلی گاه حضور انسان بر بستر محیط‌اند و فرهنگ و رفتار انسان‌های ساکن در آن تا حدود زیادی بر چهره طبیعی و مصنوع شهر نمایان است. این فرایند همانا منظر شهر را شکل می‌دهد که به همراه ساختار طبیعی شهر که سازنده مورفولوژی شهر نیز هست، شخصیت شهر را می‌سازند. مجموعه این عوامل در شهرهای گردشگر پذیر تاثیر زیادی را در رونق یا افول این صنعت پر درآمد دارند. توجه به عناصر سازنده منظر شهر و مدیریت کارآمد بر آنها می‌تواند در افزایش رضایت بصری، آرامش خاطر و نیز احساس امنیت مخاطبان اعم از شهروندان و گردشگران (موثر بوده و بالعکس بی‌توجهی و تخریب منظر شهر می‌تواند به بحران کیفیت در محیط‌های شهری منجر گردد. (ارغان و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۷)؛ به عبارت دیگر فاکتورهایی همچون نمای ساختمان‌ها، هندسه ساختمان، تابلوهای اطلاع‌رسانی، توپوگرافی، فضای سبز، خیابان‌ها و شبکه گذرگاهی، نورپردازی، مبلمان شهری و مصالح ساختمانی به عنوان اجزای سازنده منظر (چشم‌انداز) تاثیر زیادی در جذب یا دفع گردشگران خواهند داشت. شهر چالوس در استان مازندران با بهره‌گیری از چشم‌انداز طبیعی کوه و دریا، نیز تاریخ و فرهنگ دیرینه و موقعیت چهار راهی که شهرهای شمال کشور را به پایتخت متصل می‌سازد، سالانه میزبان گردشگران زیادی اعم از داخلی و یا خارجی است؛ اما به واسطه تراکم بالای جمعیت و عدم نظارت کافی در زمینه ساخت و ساز شهری و فقر بسیاری از امکانات در سطح شهر، بسیاری گردشگران از این شهر به عنوان فضایی برای ورود و یا خروج به شهری‌های دیگر

استفاده می کنند و این امر در زمان هایی از سال حجم تردد را بسیار بالا برده و به تبع نارضایتی شهروندان و گردشگران را به همراه دارد. در این پژوهش محقق بر آن است تا بررسی نماید که عناصر سازنده منظر (چشم انداز) شهر تاثیری بر حضور و ماندگاری گردشگران دارند و اگر این امر وجود دارد میزان اثر گذاری هر یک از این عناصر در وضع فعلی شهر چالوس به چه میزان است تا زمینه برای بهبود شرایط موجود با ارائه راهکار های مناسب به مدیران شهری فراهم گردد. بر اساس مبانی مطرح شده این فرضیه مطرح می گردد که به نظر می رسد میان عملکرد عناصر سازنده چشم انداز (منظر) و ساختار طبیعی شهر چالوس و رضایتمندی گردشگران ورودی به این شهر رابطه معناداری وجود دارد.

تحقیق حاضر از نوع توسعه ای و روش بررسی آن پیمایشی و اکتشافی خواهد بود. در واقع در این تحقیق از روش های پیمایشی (روش زمینه یابی با هدف های توصیفی و اکتشافی) و روش توصیفی و تحلیلی استفاده شده است. جامعه آماری در این پژوهش کلیه منابع و داده های اسنادی و کتابخانه ای بوده و در بخش مطالعات میدانی نیز گردشگران، ساکنان محلات شهر چالوس و نیز کارشناسان می باشند. برای تعیین حجم نمونه، تشکیل کارگروه دلفی به همراه مطالعات اسنادی و کتابخانه ای و نیز مشاهدات و مستند سازی میدانی و استفاده از پرسشنامه از جمله روش های جمع آوری داده ها و اطلاعات خواهد بود. برای نمونه گیری، با توجه به ماهیت پژوهش تعداد نمونه ها در این پژوهش ضمن بررسی های میدانی نگارنده در سطح محلات شهر چالوس، بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر می باشد. ضمن اینکه برای بررسی نظر گردشگران نیز به ارزیابی نظر ۱۰۰ نفر به صورت تصادفی (به دلیل مشخص نبودن تعداد گردشگران ورودی) پرداخته می شود؛ و مجموعاً تعداد نمونه های آماری ۴۸۴ نفر خواهد بود. در بخش تحلیل نظر کارشناسان نیز به سنجش نظر ۳۵ نفر (تکنیک دلفی) از مدیران و کارشناسان عرصه شهر و گردشگری مبادرت خواهد شد. در راستای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده در مراحل تحقیق، تکنیک ها و روش های آماری SPSS و مدل های ارزیابی، روش های تجزیه و تحلیل در پژوهش می باشند. از سوی دیگر با بهره گیری از پرسشنامه تهیه شده که در اختیار کارشناسان قرار گرفته است به تحلیل سلسله مراتبی از ارزیابی نقش منظر و ساختار طبیعی شهر چالوس بر جذب گردشگر پرداخته خواهد شد که این امر از طریق مدل AHP و نرم افزار Expert-Choice-V11 و همچنین Arc GIS صورت می پذیرد.

مبانی و نظری و مفهومی

شهر و ساختار طبیعی شهری

شهر زیستگاهی است انسان ساخت که در تبعیت از شرایط طبیعی در تعامل با ویژگی های اجتماعی و فرهنگی انسان ها، تمرکز جمعیتی نسبتاً پایدار در گذشته و حال را در خود جای داده است. در اصل شهر نمودی از بنیان های جغرافیایی، نیروهای اجتماعی، انباشت سرمایه و مازاد اقتصادی ناشی از بهره برداری ها از امکانات و منابع طبیعی است که دائماً تحت تأثیر دگرگونی آراء، اندیشه های اجتماعی، پیشرفت های علمی، فلسفه سیاسی، اقتصاد توسعه و مبانی جامعه شناختی اشکال متفاوتی پیدا کرده و تحت تأثیر مکانیزم های مختلف چهره و مورفولوژی خود را عوض می کند؛ و مهم تر از همه تحت تأثیر نیروهای فوق جایگاه و موقعیت خود را در درون یک سیستم و نظم

فضائی، تغییر، تثبیت یا تعدیل می‌کند. برای جغرافیدان قبل از هر چیز، شهر به عنوان فضای جغرافیایی و در معنای اخص فضای شهری مطرح است. فضایی که سکونتگاه‌های متمرکز انسانی را در بطن خود جای داده است. (رضوانی، ۱۳۸۲: ۱۳)؛ اما برای شهر تعاریف مختلفی را می‌توان در نظر گرفت، «تعاریف عددی، تعاریف حقوقی، تعاریف تاریخی و ...» ولی نکته این جاست که با ارایه هر تعریف از این نوع، در حقیقت بر پاره‌ای از ویژگی‌های شهر تأکید می‌شود و شاید تعاریفی از این دست پیش از آنکه گرهی بگشایند گمراه‌کننده باشند. به نظر می‌رسد مفهوم شهر به اندازه خود آن، پیچیده، غیرثابت و چند بُعدی هست «شهر مجموعه‌ای از ترکیب عوامل طبیعی، اجتماعی و محیط‌های ساخته شده به وسیله انسان که جمعیت در این مجموعه به صورت منظمی درآمده و آداب و رسومی را برای خود ابداع کرده است.» فردریک ریشتوفن^۱، شهر را اجتماعی از انسان‌ها در مکان معینی می‌داند که حیات عادی آنها از فعالیت‌های غیرزراعی به ویژه از راه بازرگانی و صنعت تأمین می‌گردد. ماکس سور^۲، نیز شهر را الگویی کامل از زندگی اجتماعی می‌داند که از سینه جوامع روستایی قد کشیده است. رابرت پارک^۳، می‌گوید «شهر در نهایت مسکن طبیعی انسان متمدن است به همین جهت شهر یک محدوده فرهنگی است که به وسیله نوع خاص فرهنگش مشخص می‌شود.» با این همه شهر اجتماعی است با تعداد و تراکم معین و متناسب جمعیت با بافت و ساختار کالبدی یکپارچه و بهم پیوسته، کوی‌ها و یا مناطق مسکونی، فضاهای فرهنگی، بازرگانی، تولیدی، اداری، مواصلاتی، مرکز مبادلات اقتصادی، تامین نیازهای حوزه جذب و نفوذ فضای پیرامون خود نیز میباشد. (هوشی، ۱۳۹۴: ۸۱) شهرها همواره تحت تاثیر نیروها و عوامل گوناگونی شکل گرفته و گسترش می‌یابند. توجه به توسعه شهرها به عنوان یک ضرورت اساسی در برنامه‌های توسعه شهری حاکی از اهمیت موضوع در تقویت ابعاد فرهنگی، اجتماعی، و کالبدی شهر دارد. (رحمتی، ۱۳۹۵: ۳۰۴). همچنین خود مقرر و نشسگاه جغرافیایی شهر نیز ممکن است یکی از عوامل توجیه‌کننده موقعیتی باشد که شهر دارد و در این باره ارزیابی روابط متقابل موقع و مقرر جغرافیایی شهر ضروری می‌نماید. (روستایی و جباری، ۱۳۸۸: ۱۳). در مقیاس وسیع تر، مکان شهر ممکن است بر اساس مزیت‌هایی که عوامل چشم انداز دارند انتخاب شود؛ اما در مراحل بعد شهر بر اساس عوامل اقتصادی گسترش یابد و به مسائل مربوط به زیرسازی و آثار توسعه بر چشم انداز محیط توجه دقیقی نشود؛ اما با توجه به اهمیتی که ساختار طبیعی شهر اعم از زمین شناسی، توپوگرافی، شیب دسترسی به عناصری همچون جنگل و دریا و ... تاثیر زیادی در ارتقای زندگی مطلوب برای شهروندان دارد. گسترش شهر بدون توجه به ساختار و پیکره آن، باعث رشد ناموزون شهر گشته و هویت و آینده شهر را در معرض نابودی قرار می‌دهد. ساختار عمومی هر شهری متأثر از محیط طبیعی و زمینه آن شهر است. (موسوی و محمدی، ۱۳۹۱: ۴۸).

چشم انداز (منظر) شهر و ضرورت توجه به آن

شهر، به‌عنوان یکی از دستاوردهای بشر از دیرباز مورد توجه تمدن‌ها بوده است، لیکن از ابتدای قرن نوزدهم توجه به مسائل شهری شکل جدیدتری به خود گرفت؛ زیرا رشد صنعت و تکنولوژی بر گستردگی شهرها افزود و در این

^۱- Fr. Richthofen

^۲- max sorre

^۳- Robert park

رهگذر رشد و توسعه‌ی کالبد شهرها نه تنها از عوامل طبیعی بلکه از عوامل انسانی نیز تأثیر پذیرفت. (قدمی و همکار، ۱۳۹۳: ۶۳). بخش مهمی از عوامل انسانی موثر در کالبد شهر تحت عنوان منظر شهری مورد توجه و ارزیابی قرار می‌گردد. منظر پدیده‌ای است که در اثر توجه به محیط با هدف مطلوب ساختن فضاهای بیرونی و محیط، برای انسان هوشمند و ذی روح به کار می‌آید (رحمانی و مطلبی، ۱۳۸۴: ۸۳) و نیز منظر موجودی است پویا که محصول تعامل انسان با محیط و عین با ذهن است. (ایلکا، ۱۳۹۱: ۵۷). از نگاه معمارانه و وفنی می‌توان گفت: معماری منظر دانشی است که به فضای بیرونی و خارج از ساختمان‌های بسته و به چشم انداز آن به همراه ساختار میحطی آن چه از دیدگاه محیط زیست و طبیعت و چه از دیدگاه رابطه آن با زندگی انسان و چه از دیدگاه هنر و زیبایی شناسی می‌پردازد (دانش فر و صدیق، ۱۳۹۲: ۱۴۲)؛ اما وقتی وارد شهر و فضای شهر می‌شویم مفهوم منظر کاربرد خاص تری به خود می‌گیرد، منظر شهری عبارتند از ترکیبی از آمیزه‌های فیزیکی، هندسی و طبیعی فضاهای شهری است که بر اساس اصول و زیبایی شناسی و تناسب رنگ‌ها، با رعایت ضوابط کاربری فضا و با استفاده از ذوق و هنر معماری به وجود می‌آید (رهنمایی، ۱۳۸۲: ۱۷۳). منظر شهری هنر یکپارچگی بخشیدن بصری و ساختاری به مجموعه ساختمان‌ها، خیابان‌ها و مکان‌هایی است که محیط شهری را می‌سازند " (کالن، ترجمه طیبیان، ۱۳۹۱: ۱). در فضاهای شهری هنر معماری می‌تواند با استفاده از سه عنصر فیزیکی یا مصالح ساختمانی، هندسه یا تجسم فضایی اشکال و طبیعت، یعنی بستری که شهر روی آن ساخته شده، منظری را ایجاد می‌کند که بر بیننده و استفاده کننده از فضای شهری تأثیر زیبایی شناسانه بگذارد؛ به عبارت دیگر در طراحی منظر شهری سه عنصر اصلی، یعنی نوع مصالح ساختمانی، شکل هندسی بناها و ساخت و سازها و نهاده‌های طبیعی نقش تعیین کننده‌ای دارند. منظر شهری به عنوان یک مقوله جدای از معماری و شهرسازی نیست، اما در عین حال نه معماری است و نه شهرسازی، بلکه آمیزه‌ای است از هنر در کنار هم قرار دادن اجزای شهر است که می‌تواند به وسیله فردی بدون مهارت معماری و شهرسازی نیز انجام گیرد (رهنمایی، ۱۳۸۲: ۱۷۴). این در حالی است که منظر شهر می‌تواند بر هویت شهر نیز تأثیر گذار باشد. اگرچه "هویت" در مفهوم عام و کل آن، قدمتی طولانی و هم پای تاریخ تمدن انسان دارد، اما پیشینه این بحث در منظر شهری چندان با سابقه نیست. سهل و ممتنع بودن مفهوم هویت منظرشهری در فرایند شناخت و ادارک، پدیده‌ای چند بعدی و پیچیده را پیش روی ما قرار می‌دهد. از آنجا که شهر ویرین عرضه تفکرات جامعه به دنیای بیرون و بستر شکل‌گیری حیات مدنی است، ارتباط هویت و منظر شهری به مقوله‌ای تأثیرگذار در علوم مرتبط با این حوزه تبدیل شده و تلاش برای یافتن ماهیت و چیستی هویت منظر شهری جهت ارزیابی معیار سیاست‌های مداخله کلان در شهرهای امروز، امری ضروری است. (آتشین بار، محمد، ۱۳۸۸: ۴۵). منظر شهری نیز در آغاز امری عینی است که بواسطه کیفیت ظهور عوامل فیزیکی محیط موجودیت می‌یابد. لکن تدریجاً و بواسطه حضور در شرایط تاریخی و تکرار شدن در مقابل گروه انسانهای ادراک کننده آن، واجد نوعی وجود ذهنی گشته و به عنصر مشترک پیوند دهنده افراد جامعه بدل می‌گردد. منظر در این حالت موجودی عینی - ذهنی است که در هر دو عالم واقع و ذهن دارای موجودیتی است که قطع هیچ یک از آنها مقدور نیست. به تعبیر راپاپورت؛ « منظر شهری کلیتی است که حتی پس از ترک محیط نیز در خاطر انسان می‌ماند، حاصل تعامل میان انسان (ناظر) و محیط

اوست؛ ارتباط متقابل شخص و مکان... منظر شهر مجموعه‌ای از گشتالت هاست. وقتی کلیتی ذهنی می‌شود که به آن معنایی استوار داده شود که از ظرفیت فرهنگی یا منطقه‌ای اقتباس شده است. منظر شهری در واقع کلیت به هم پیوسته‌ای از نمادها و نشانه‌هاست که به مفاهیم، ارزش‌ها، معانی و چیزهایی شبیه به آن واقعیت می‌بخشد. (منصوری، ۱۳۹۵: ۳۷). این امر توانسته است در سال‌های اخیر با ارتقای کیفیت محیط شهری زمینه را برای رضایتمندی ساکنان شهر فراهم آورد.

جایگاه ساختار طبیعی و چشم انداز (منظر) شهر در تقویت نقش شهرهای گردشگر پذیر

امروزه فضاهای همگانی شهری علاوه بر این که مکانی برای حضور مردم و محل تعاملات اجتماعی شهروندان می‌باشد، به عنوان فضای گردشگری نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این بین، علاوه بر ارتقای آگاهی شهروندان در خصوص نقش صنعت گردشگری به ویژه گردشگری شهری در توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی، آگاهی متولیان و تصمیم‌گیران شهری نیز در این زمینه بسیار افزایش یافته است. (ملکیان و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۳۷). ضمن اینکه در زمان حاضر شهرها همواره به عنوان یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگران می‌باشند. به تبع آن گردشگری شهری از مهم‌ترین گونه‌های گردشگری به شمار می‌رود از این روست که انتظام فضاهای گردشگری شهرها، ضرورت انکارناپذیر برنامه‌ریزی و مدیریت شهری است. برنامه‌ریزی گردشگری شهری نیازمند شناخت صحیح از فضاهای گردشگرپذیر در شهر می‌باشد. (مستوفی الممالکی و کمانداری، ۱۳۹۵: ۱۳۵). از سوی دیگر؛ منظر شهری از مهم‌ترین مباحث و مسائل شهری است که مورد توجه معماران، طراحان و روانشناسان محیط و جامعه‌شناسان قرار گرفته است. امروزه در جهان توسعه یافته، شهرها به صورت شرکت‌های رقیب عمل می‌کنند که تلاش دارند سهم بیشتری از بازار سرمایه، استعدادهای برجسته و توجه جهانی را به خود اختصاص دهند. بدین ترتیب برای تدارک منظرهای شهری خوب و برجسته با یکدیگر رقابت می‌کنند؛ بنابراین منظر شهری جدا از نقش آن به عنوان لایه‌ای در شکل‌گیری فرم شهری، به عنوان ابزاری در خدمت دولت‌ها و حکومت‌ها قرار دارد تا توان جذب گردشگران و سرمایه‌های جهانی را افزایش دهد؛ بنابراین شهرهایبیرخوردار از محیط بصری مطلوب قادرند با افزایش تجربه زیباشناختی شهروندان، موجبات ارتقای تصویرذهنی جامعه از خویش و تقویت غرور مدنی آنان را فراهم سازند. ولی متأسفانه شناخت ماهیت منظر شهری، با نوعی سطحی‌نگری در تعاریف علمی مواجه شده است. خطر جدی این است که در مدت کوتاه شناخت آندر ایران، به دلیل تعاریف شخصی و سلیقه‌ای، تا حد یک مفهوم خرد و کوچک تقلیل یابد. لزوم تبیین مفهوم منظر شهری در هر حوزه تخصصی مطرح است و توجه به این موضوع بویژه در ایران، به دلیل توسعه سریع حوزه‌های تخصصی و رشته‌های نوین اهمیت بیشتری دارد. (یوسفی و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۹).

از سوی دیگر؛ شهرها تجلی‌گاه حضور انسان بر بستر محیط‌اند و فرهنگ و رفتار انسان‌های ساکن در آن تا حدود زیادی بر چهره طبیعی و مصنوع شهر نمایان است. این فرایند همانا منظر شهر را شکل می‌دهد که به همراه ساختار طبیعی شهر که سازنده مورفولوژی شهر نیز هست، شخصیت شهر را می‌سازند. مجموعه این عوامل در شهرهای گردشگر پذیر تاثیر زیادی را در رونق یا افول این صنعت پر درآمد دارند. توجه به عناصرسازنده منظر شهر و مدیریت کارآمد بر آنها می‌تواند در افزایش رضایت بصری، آرامش خاطر و نیز احساس امنیت مخاطبان، اعم از

شهروندان و گردشگران موثر بوده و بالعکس بی توجهی و تخریب منظر شهر می تواند به بحران کیفیت در محیطهای شهری منجر گردد (ارغان و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۷).

ساخت یک شهر چشم انداز جدیدی را با دیوارهای لخت بلند و سطوح هموار، باریک و طولانی به وجود می آورد که بعضی اوقات با آبراهه های مصنوعی یا طبیعی مستقیم یا توده آبهای تزئینی جدید قطع می شوند. ایجاد این وضعیت جدید سبب تغییر و تبدیل وسیعی در میزان مصرف انرژی، آب و مواد می شود که آثار آن تحریک و حتی تغییر فرآیند های ژئومورفولوژیک را موجب می شود. (روستایی و جباری، ۱۳۸۸: ۱۹) شهرهای توانمند از لحاظ امکانات طبیعی و ژئومورفولوژیکی جهت ایجاد چشم انداز های زیبا و چشم نواز می توانند از زمینه های مطروحه جهت جذب گردشگر استفاده نمایند. تشکیلات آهکی، دشتهای سیلابی، مخروط افکنه ها، سواحل، دلتاها، پرمافراست، نهشته های یخچالی، همگی به عنوان عناصر اصلی سازنده ساختار طبیعی در شهر ها و نیز مناطق پیرامونی آنها به شمار می روند که دارای عملکردی دوگانه بر توسعه شهرها می باشند. از یک سو می توانند توسعه شهر را به سمتی خاص منجر شده و آن را هدایت نمایند و از سوی دیگر می توانند موجبات محدودیت توسعه را برای سکونتگاه ها فراهم نمایند. چنانچه نماهای شهری نمایی از هویت شهر باشد در ذهن مخاطب باقی می ماند و موجب جذب گردشگر می شود و کیفیت کالبدی قطعا در جذب توریست حائز اهمیت است. ایجاد فضاهای شهری قوی بر اساس فعالیت های جدید و تأکید بر توسعه فعالیت های گردشگری و ایجاد جاذبه های بیشتر برای ماندگاری همراه با توسعه هسته های کار و فعالیت با هدف توسعه موزون شهر و پیوند کار و سکونت در تمام منطقه شهری و ایجاد یک نظام چند هسته ای، انعکاس تجربه ها و درس های نظری و عملی است که از کلان شهرها و شهرهای جهان می توان آموخت و به کار گرفت. ایجاد و توسعه انواع مراکز اقامتی مدرن، فضاهای تفریحی و سرگرمی، فضاهای خرید بزرگ شهری، موزه ها و مراکز فرهنگی و هنری بویژه فرهنگ و هنر بومی با هدف توسعه گردشگری موجب بهره مند شدن ساکنین شهر از این خدمات خواهد بود و رضایت عموم را به همراه خواهد داشت. (انوری آریا و نساج، ۱۳۸۶: ۲). چشم انداز یا منظر شهر نیز همانند یک سیستم و موجودی زنده متشکل از اجزاء و عناصری است که در ارتباط و تعامل با یکدیگر، به طور کل، منظر شهر را شکل می دهند. مهمترین این اجزاء عبارتند از:

۱- توپوگرافی: اعم از توپوگرافی ساحلی، تپه ماهوری، هموار، پایکوهی و کوهستانی (رهنمایی، ۱۷۸، ۱۳۸۲)؛ توپوگرافی یا بستر طبیعی که بستر ساخت و سازها و شهر می باشد اولین و مهمترین رکنی است که در ساخت و سازها باید مورد توجه قرار گیرد. امروزه منظرسازی پایدار و توسعه پایدار در اغلب کشورهای جهان به عنوان یک اصل پذیرفته شده است. بهره گیری از نظام طبیعت، چرخه زیست و بکارگیری آن در حیات بشر می تواند بهترین جایگزین در استفاده از انرژی های تجدید پذیر مانند خورشید، آب، باد و ... باشد. (دل، ترجمه آذرخش و دیگران، ۲۱، ۱۳۹۰).

۲- هندسه ساختمان ها: مراد از آن شکل و طرز قرارگیری ساختمان ها بر عرصه هایی است که بنا روی آن ساخته می شود. اینکه بنا دارای چه ارتفاع و یا وسعتی باشد چه تناسبی باید میان عرصه و اعیان وجود داشته باشد؟ و بنا باید در کدام قسمت عرصه قرار گیرد؟ از جمله عواملی است که می تواند در منظر شهر دخیل باشد.

۳- خیابان‌ها و شبکه گذرگاهی ۴- تابلوهای اطلاع‌رسانی ۵- نمای بیرونی ساختمان‌ها : نمای بیرونی ساختمان‌ها به دلیل اینکه نقش تعیین‌کننده‌ای در ارائه منظر شهری دارند، مقوله خصوصی نیست، بلکه در محدوده شهری به عنوان حق عمومی تلقی می‌شود. از این رو ساماندهی و تعریف الگوی نمای ساختمانها صرفاً باید در اختیار مدیریت شهری قرار گیرد. اعمال سلیقه شخصی در طراحی نمای ساختمان‌ها موجب می‌شود که عناصر سازگار و گاه غیر هم‌سنگ با محیط، منظر شهری نا‌زیبایی را به وجود آورند. ۶- مبلمان شهری ۷- فضای سبز ۸- مصالح ساختمانی : توجه به نوع مصالح ساختمانی که بیان می‌شود که باید ترجیحاً از مصالح بومی منطقه باشد (رهنمایی، ۱۳۸۲: ۱۸۷-۱۸۴). تجربه سالهای اخیر نشان می‌دهد منظر و معماری منظر تحت تاثیر خدمات و تکنولوژی و صنعت و فناوری کمتر به ابعاد انسانی، روحی و احساسی توجه نموده، چنانکه مشاهده می‌شود جنگل‌ها و محیط طبیعی به جای اینکه در خدمت بشریت باشد و باغ‌ها و پارکها و تفریحگاه‌های متنوعی برای انسان ساخته شوند، کارخانجات و صنایع و برج‌ها و مجتمع‌ها و... افزایش یافته و ساخته شده‌اند (دانش‌فر و صدیق، ۱۳۹۲، مقدمه)؛ اما این امر به همین جا ختم نمی‌شود به طوری که سلیقه‌گرایی و تقلید‌گرایی در سایه پیشرفت تکنولوژی تا حدود زیادی به منظر بومی و پایداری شهری آسیب رسانده و اگر تا دهه‌های گذشته با مشاهده شهرها در اقلیم و محیط‌ها جغرافیایی مختلف، تا حدود زیادی چشم‌انداز و منظر خاص آنها در ذهن تداعی می‌شده است، امروزه و در فرآیند شهرنشینی لجام‌گسیخته و بدون برنامه‌ریزی، مناظر شهری متنوع و نازیبا و به واقع ناپایدار را می‌توان مشاهده نمود.

در زمینه متغیرهای تحقیق، پژوهش‌هایی در سطح ملی و بین‌المللی صورت پذیرفته است که برخی از مهمترین آنها به شرح زیر می‌باشد. ملکیان و همکاران (۱۳۹۵)، در مقاله اهمیت فضاهای همگانی شهری در توسعه پایدار گردشگری شهری (مطالعه موردی: منطقه یک شهر همدان)، نتایج نشان داده است که با ارتقای فضاهای همگانی شهری و عناصر اصلی موجود در آن از جمله تجهیزات و مبلمان شهری، می‌توان در راستای نیل به توسعه پایدار گردشگری و ارتقای رضایتمندی و جذب گردشگر شهری گام برداشت. ارغان و همکاران (۱۳۹۴)، در مقاله ارزیابی عملکرد منظر و ساختار طبیعی شهر در مقاصد گردشگری مطالعه موردی شهر کلاردشت، یافته‌های حاصل از پژوهش طبق وزن‌بنا، متغیرهای نمای ساختمان‌ها، هندسه ساختمان‌ها، تابلوهای اطلاع‌رسانی، ساختار طبیعی، توپوگرافی، فضای سبز، خیابان‌ها و شبکه گذرگاهی، نورپردازی، مبلمان شهری و مصالح ساختمانی به ترتیب دارای بیشترین تأثیر در تغییرات ساختار طبیعی و منظر شهر در جذب گردشگر می‌باشند. علیپور و همکاران (۱۳۹۴)، در مقاله‌ای تحت عنوان مدیریت پایدار گردشگری (موردی مطالعه: بجنورد شهر) به این نتیجه رسیده‌اند که نتایج حاکی از آن است که به علت ضعف‌های مدیریت شهری، عدم یکپارچگی مدیریت در بهره‌برداری پایدار از جاذبه‌ها، کمبود امکانات، عدم دسترسی و اطلاع‌رسانی، عدم همکاری و هماهنگی نهادهای گوناگون شهری در تأمین بهداشت و نظافت شهر و مشکلات مربوط به برنامه‌ریزی، بخش گردشگری نه تنها از توسعه پایداری فاصله گرفته‌اند بلکه منفی‌را طی می‌کند. سنایی و همکار (۱۳۹۳)، در مقاله تاثیر گردشگری در دگرگونی سیمای شهرهای شمال ایران مطالعه موردی: شهر کلاردشت، نتایج حاصل از آن نشان می‌دهد که به موازات ورود گردشگران و البته عدم نظارت کافی از سوی مدیران و برنامه‌ریزان امر شهر و نیز صنعت گردشگری موجبات تغییر

سیما و منظر مقاصد گردشگری فراهم می آید. اسلامی راد و قاسمی (۱۳۹۰)، نقش و اهمیت مبلمان شهری در ساماندهی و زیباسازی فضاهای گردشگری شهری، نتایج پژوهش مبین آن است که با وجود قوانین و ضوابط مبلمان شهری، متأسفانه این ضوابط و معیارها در ساماندهی و زیباسازی فضاهای گردشگری شهری کمتر مورد توجه و اجرای مسئولین شهرهای توریستی و تفریحی قرار گرفته است. بندر^۱ (۲۰۰۸)، در تحقیقی در ویرجینیای غربی آمریکا، با استفاده از روش پرسشنامه‌ای دلفی و ترکیب خطی-وزنی، معیارها و شاخصهایی برای ارزیابی مقاصد طبیعت گردی در منطقه مورد مطالعه در نظر گرفته شده است. نتایج تحقیق در نهایت منجر به ایجاد یک سیستم ارزیابی ۹ معیاره برای ارزیابی شرایط مقصد گردشگری و یک سیستم ۷ معیار برای ارزیابی نحوه مدیریت مقصد گردشگری شده است. تسور^۲ و دیگران (۲۰۰۶)، در تایوان محققان با استفاده از تکنیک دلفی، معیارهای ارزشیابی را برای مدیریت سایت های گردشگری شناسایی کردند. افراد محلی، جهانگردان و مدیران بخش گردشگری مورد مصاحبه قرار گرفتند و در پایان سیستم معیارهای طبیعت گردی پایدار به منظور مدیریت سایت های گردشگری مورد مطالعه تعریف شد. وانگ و همکاران (۲۰۰۶)^۳، اشاره می کند که یک عنصر کلیدی مدیریت شهری ساختن یک شهر رقابتی، متساوی و پایدار از طریق تشریک مساعی و یکپارچگی بخش های عمومی و خصوصی برای هجوم بردن به مشکلات عمده‌ای که ساکنان شهرها با آن مواجه اند می باشد. هنگامی که اهداف کلیه مدیریت شهری برای نایل شدن به توسعه پایدار شهری و مشخص کردن یک دسته وسیعی از بخش ها که شامل ابعاد محیطی، فرهنگی، اجتماعی-اقتصادی، کالبدی و نهادی است، مدیریت شهری به عنوان یک مفهوم پیچیده ملاحظه می شود.

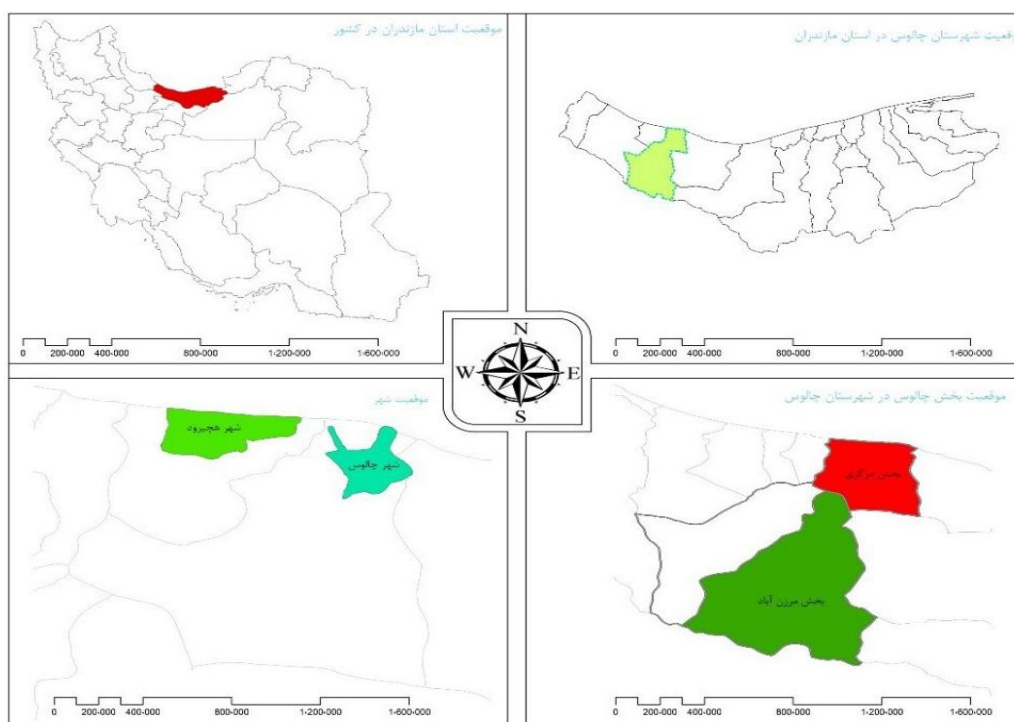
معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر چالوس در ۵۱ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی واقع است، در شرق آن نوشهر، در غرب آن نمک آبرود (کلارآباد)، در شمال با فاصله‌ای کم که توسط اراضی کشاورزی اشغال شده، دریای مازندران و در جنوب شهر، کوه چالوس (چالس کوه) قرار دارد. ارتفاع شهر چالوس از سطح دریای آزاد ۲۰- متر بوده و عرصه آن از جنوب به شمال با انحراف کمی به جانب شرق شیب دارد. شهر چالوس از شرق و شمال به اراضی کشاورزی (شالیکاری) محدود است این اراضی در حومه شهر از ارتفاع ۱۶ تا ۹۰ متری، باغهای مرکبات از ارتفاع ۶۰ تا ۱۲۰ متری، در غرب آن از ارتفاع ۶۰ تا ۷۶ متری قرار دارند. (نمساوی، ۱۳۸۲: ۶۲) مساحت شهر چالوس طبق اطلاعات مرکز آمار ایران ۱۲/۲۳ کیلو متر مربع، جمعیت در سال ۱۳۹۵، ۶۵۱۹۶ نفر که از این تعداد ۳۲۴۱۶ نفر مرد و ۳۲۷۸۰ نفر زن بوده و تعداد خانوار این شهر ۲۲۱۶۶ می باشد و تراکم نسبی جمعیت (نفر در کیلومتر مربع) ۵۳۳۰ بوده است.

¹ Bender

² Tsaur, et al

³ .Wong, at al

نقشه ۱. موقعیت شهرستان چالوس در استان مازندران و کشور

منبع: فرمانداری شهرستان چالوس و تحلیل نگارندگان

تحلیل و ارزیابی عملکرد چشم انداز و ساختار طبیعی شهر در مناطق گردشگر پذیر در شهر چالوس

پژوهش حاضر از نظر هدف، پژوهش کاربردی و از نظر ماهیت و روش کار پژوهش توصیفی-پیمایشی و استنباطی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش تمامی شهروندان بالای ۲۰ سال محلات شهر چالوس هستند که روش نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت اتفاقی از مردم شهر می‌باشد. نظرات پاسخگویان با استفاده از طیف لیکرت ۵ مقیاسی اندازه‌گیری شده که از عدد ۱ (بسیار کم) تا عدد ۵ (بسیار زیاد) را شامل می‌شود. با توجه به جمعیت این شهر، ۴۸۴ نمونه انتخاب شده است. تعداد نمونه‌ها با استفاده از فرمول کوکران و با توجه به محدودیت های زمانی و مالی پژوهش تعیین شد.

آمار توصیفی:

در بخش آمار توصیفی به بیان ویژگی های جنسی، سنی و تحصیلات و تاهل پرسش شوندگان پرداخته شده است تا میزان از جامعه آماری شناخت حاصل گردد.

جدول ۱. آمار توصیفی پرسش شوندگان در شهر چالوس

آمار توصیفی	جامعه آماری	تعداد	درصد
مرد		۲۵۶	۵۲.۸۹
زن		۲۲۸	۴۷.۱۰
سن	۲۰-۳۰ سال	238	49.17
	۳۱-۴۰ سال	173	35.34
	۴۱-۵۰ سال	57	11.77
	۵۱ سال و بیشتر	16	3.72
زیر دیپلم		۸۹	۱۸.۳۸

تحصیلات	دیپلم	۹۷	۲۰۰۴
	لیسانس	۲۰۷	۴۲۷۶
	فوق لیسانس	۷۳	۱۵۰۰۸
	دکتری	۱۸	۳۷۴
وضعیت تاهل	متاهل	۱۹۳	۳۹۸۸
	مجرد	۲۹۱	۶۰۱۲

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

بر اساس نمونه‌های گردآوری شده از مجموع ۴۸۴ نمونه آماری ۵۱.۸۳ درصد از پاسخ گویان مرد و ۴۸.۱۷ درصد زن هستند. نتایج حاصل از توزیع فراوانی وضعیت سنی پرسش شوندگان در شهر چالوس حاکی از این است که گروه‌های سنی ۲۰ الی ۳۰ ساله که اعم از ساکنان بومی و یا گردشگران می باشند، با نزدیک به نیمی از جامعه آماری (۴۹.۱۷) بالاترین مجموعه افراد در پاسخ گویی به پرسشنامه می باشند که به واسطه تحرک بیشتر و حضور در همه بخش ها و محلات امکان پاسخگویی بهتر را نیز خواهند داشت. ضمن اینکه میزان پاسخ دهی در هر مقطع تحصیلی نشان داده است که از مجموع ۴۸۴ نفر پرسش شونده، ۸۹ نفر زیر دیپلم، ۹۷ نفر با سطح تحصیلات دیپلم، ۲۰۷ نفر لیسانس، ۷۳ نفر فوق لیسانس و ۱۸ نفر با تحصیلات دکتری بوده اند. همچنین بر اساس نمونه‌های گردآوری شده از مجموع ۴۸۴ نمونه آماری میزان سهم افراد مجرد ۵۲.۶۲ درصد و سهم افراد متاهل ۴۷.۳۸ درصد از پرسش نامه است.

تجزیه و تحلیل (آمار) استنباطی:

در این بخش با استفاده از داده‌های پرسشنامه به پیش بینی اطلاعات ناشی از هدف پرسشنامه پرداخته خواهد شد. پایایی پرسشنامه: از آنجا که یک پرسشنامه با تعدادی سوال (مانند طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت) مانند یک آزمون است، می توان از رابطه (۲) مقدار پایایی را به کمک آلفای کرونباخ به دست آورد. اگر ضریب آلفا بیشتر از ۰.۷ باشد، آزمون از پایایی قابل قبولی برخوردار است. با توجه به رابطه (۲) و تعداد ۶۴ سوال در پرسشنامه آلفای کرونباخ در جدول (۴-۵) نشان داده شده است.

جدول شماره (۲) آلفای کرونباخ به منظور بررسی پایایی پرسشنامه

تعداد سوالات	۶۴
آلفای کرونباخ	۰.۷۳۴

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول (۴-۵) نشان می دهد که ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰.۷۳۴ است که نشان از پایایی پرسشنامه دارد؛ بنابراین به این پرسشنامه میتوان اعتماد کرد.

بررسی وضعیت محلات شهر چالوس به تفکیک شاخص های ساختار طبیعی و چشم انداز شهر :

در این بخش وضعیت محلات شهر چالوس به تفکیک شاخص های جذب گردشگر مشخص میشود. بدین منظور از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده میشود. آزمون T تک نمونه‌ای زمانی مورد استفاده قرار می گیرد که یک نمونه از جامعه داریم و می خواهیم میانگین آن را با یک حالت معمول و رایج استناد دارد و یا حتی یک عدد مورد انتظار مقایسه کنیم. در این آزمون فرض بر این است که نمونه‌ای به حجم n و میانگین m از یک جامعه انتخاب کرده‌ایم و می خواهیم بدانیم که آیا می توان این نمونه را یک نمونه تصادفی از جامعه دانست یا خیر. در این آزمون میانگین

نمونه با مقدار ۳ که مقدار متوسط در نظر گرفته شده مورد مقایسه قرار می‌گیرد. چنانچه مقدار آماره T هر کدام از شاخص‌ها مثبت باشد و دارای اختلاف معناداری با این مقدار تعیین شده باشد ($p < 0.05$) نشان از آن دارد که در محله مورد بررسی، کیفیت شاخص جذب گردشگر، بیش‌تر از متوسط است. چنانچه مقدار آماره T هر کدام از شاخص‌ها منفی باشد و دارای اختلاف معناداری با این مقدار تعیین شده باشد ($p < 0.05$) نشان از آن دارد که در محله مورد بررسی، کیفیت شاخص جذب گردشگر، کم‌تر از متوسط است و چنانچه سطح معناداری آزمون بیش‌تر از ۰.۰۵ باشد ($p < 0.05$) در نتیجه در محله مورد بررسی، کیفیت شاخص‌های چشم‌انداز و ساختار طبیعی در جذب و ماندگاری گردشگر، در حد متوسط است.

بررسی وضعیت کلی شهر چالوس به تفکیک شاخص‌های ساختار طبیعی و چشم‌انداز شهر:

فرض H_0 : در شهر چالوس، شاخص‌های ساختار طبیعی و چشم‌انداز شهر در حد متوسط است.

جدول زیر وضعیت شهر چالوس به تفکیک شاخص‌های ساختار طبیعی و چشم‌انداز شهر را نشان می‌دهد.

جدول (۳) وضعیت شهر چالوس به تفکیک شاخص‌های ساختار طبیعی و چشم‌انداز شهر

شاخص‌های ساختار طبیعی و چشم‌انداز شهر	ارزش آزمون = ۳	سطح معناداری	وضعیت
	T مقدار آماره		
ساختار طبیعی شهر	4.958	0	بیش‌تر از حد متوسط
توپوگرافی	0.237	0.64	در حد متوسط
هندسه ساختمان‌ها	0.391	0.551	در حد متوسط
خیابان‌ها و شبکه گذرگاهی	-0.31	0.611	در حد متوسط
تابلوهای اطلاع‌رسانی	-2.59	0	کم‌تر از حد متوسط
نمای ساختمان‌ها	0.473	0.487	در حد متوسط
مبلمان شهری	-0.02	0.931	در حد متوسط
فضای سبز	-5.59	0	کم‌تر از حد متوسط
مصالح ساختمانی	-0.42	0.51	در حد متوسط
نورپردازی	-2.26	0.001	کم‌تر از حد متوسط

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

بر اساس جدول (۴-۳۰)، در شهر چالوس، شاخص ساختار طبیعی شهر، دارای مقدار آماره t مثبت هستند و در سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ قرار گرفته‌اند. در نتیجه وضعیت آن‌ها بیش‌تر از حد متوسط است.

همچنین شاخص‌های تابلوهای اطلاع‌رسانی، فضای سبز، نورپردازی، دارای مقدار آماره T منفی است و در سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ قرار گرفته‌اند. در نتیجه وضعیت آن‌ها کم‌تر از حد متوسط است.

همچنین شاخص‌های توپوگرافی، هندسه ساختمان‌ها، خیابان‌ها و شبکه گذرگاهی، نمای ساختمان‌ها، مبلمان شهری، مصالح ساختمانی، در سطح معناداری بیش‌تر از ۰.۰۵ قرار گرفته‌اند. در نتیجه وضعیت آن‌ها در حد متوسط است.

پس از بررسی وضعیت شاخص‌های سازنده چشم‌انداز (منظر) و ساختار طبیعی شهر چالوس به ارزیابی فرضیه مطرح شده در تحقیق مبادرت خواهد شد که بدین شرح بوده است. به نظر می‌رسد میان عملکرد عناصر سازنده چشم‌انداز (منظر) و ساختار طبیعی شهر چالوس و رضایتمندی گردشگران ورودی به این شهر رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی پیرسون بین این دو متغیر در محلات شهر چالوس برابر با ۰.۶۳۷ بوده و سطح معناداری رابطه در ناحیه آلفای ۰.۰۱ و اطمینان ۰.۹۹ برابر (۰.۰۰۰) می‌باشد، پس میان دو مؤلفه در محلات شهر

چالوس رابطه معناداری قابل قبول وجود دارد؛ بنابراین فرض H_0 مبنی بر نبودن رابطه بین این دو متغیر به نفع H_1 رد می‌شود؛ به عبارت دیگر هر چه شاخص های چشم انداز شهر و ساختار طبیعی در محلات شهر چالوس ارتقاء یافته و یا از وضعیت بهتری برخوردار باشند، به همان نسبت میزان جذب و رضایتمندی گردشگران نیز افزایش خواهد یافت.

جدول (۴) رابطه بین شاخص های چشم انداز شهر و ساختار طبیعی و میزان جذب و رضایتمندی گردشگران در شهر چالوس

ضریب همبستگی شاخص های چشم انداز شهر و ساختار طبیعی و میزان جذب و رضایتمندی گردشگران در شهر چالوس	
جذب و رضایتمندی گردشگران	شاخص های چشم انداز شهر و ساختار طبیعی
همبستگی پیرسون	۰.۶۳۷**
سطح معناداری	۰.۰۰۰
تعداد	۴۸۴
** همبستگی معنادار در سطح ۰.۰۱	

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

بر این اساس می توان اذعان داشت که میان عملکرد عناصر سازنده چشم انداز (منظر) و ساختار طبیعی شهر چالوس و رضایتمندی گردشگران ورودی به این شهر رابطه مستقیم و مثبتی وجود دارد و ارتقای سطح چشم انداز و ساختار طبیعی و به افزایش رضایتمندی گردشگران منجر خواهد شد؛ بنابراین می توان بیان نمود که فرضیه اصلی تحقیق تایید می گردد.

الویت بندی شاخص های ساختار طبیعی و چشم انداز شهر در جذب و ماندگاری گردشگر در محلات شهر چالوس با استفاده از مدل تحلیل سلسله مراتبی AHP:

به منظور الویت بندی شاخص های جذب گردشگر محلات شهر چالوس با توجه به نظر کارشناسان و نخبگان از مدل تحلیل سلسله مراتبی استفاده می شود. در نتیجه شاخص های جذب گردشگر در شهر چالوس از طریق مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP) وزن دهی می شود. بدین منظور نسبت ضرایب هریک از شاخص ها به صورت دودویی تعیین می شود تا وزن نهایی حاصل شود.

تحلیل سلسله مراتبی شاخص های جذب گردشگر محلات شهر چالوس

جدول (۵) تعیین ضرایب هریک از شاخص های جذب گردشگر محلات شهر چالوس را به صورت دودویی را نشان می دهد.

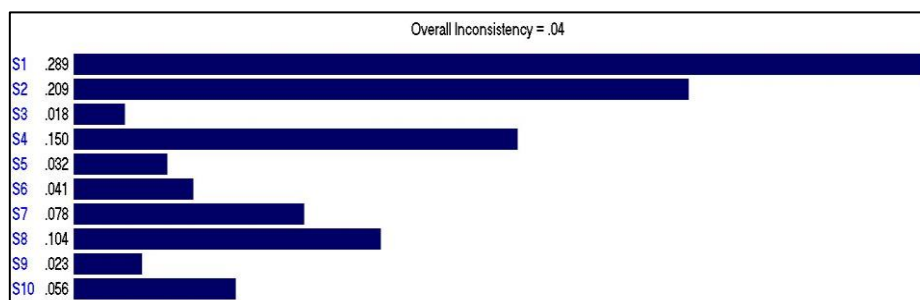
جدول ۵. تعیین ضرایب هریک از شاخص های جذب گردشگر محلات شهر چالوس

	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10
S1		2.0	9.0	3.0	7.0	7.0	4.0	4.0	8.0	5.0
S2			7.0	2.0	6.0	5.0	4.0	3.0	7.0	4.0
S3				6.0	3.0	3.0	5.0	5.0	2.0	4.0
S4					5.0	4.0	3.0	2.0	5.0	4.0
S5						2.0	3.0	4.0	2.0	2.0
S6							3.0	4.0	3.0	2.0
S7								2.0	4.0	2.0
S8									5.0	2.0
S9										3.0
S10	Incon: 0.04									

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

* (اعداد با رنگ مشکی نشان دهنده غلبه ابعاد افقی جدول به عمودی و اعداد با رنگ قرمز نشان دهنده غلبه ابعاد عمودی جدول به افقی هست). (منبع: تحلیل نگارنده)

همچنین نمودار (۱) وزن نهایی هریک از شاخص‌های جذب گردشگر محلات شهر چالوس را نشان می‌دهد. بر اساس این نمودار، شاخص ساختار طبیعی شهر با ۰.۲۸۹ دارای بیش‌ترین وزن است. همچنین نرخ ناسازگاری برابر ۰.۰۴ است؛ بنابراین می‌توان سازگاری مقایسات را پذیرفت.

نمودار (۱) وزن نهایی هریک از شاخص‌های جذب گردشگر محلات شهر چالوس

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

بدین ترتیب الویت شاخص‌های جذب گردشگر محلات شهر چالوس در جدول (۶) نشان داده می‌شود. بر اساس این جدول، از نظر کارشناسان شاخص ساختار طبیعی شهر الویت اول و شاخص توپوگرافی الویت دوم می‌باشد.

جدول (۶) اولویت شاخص‌های جذب گردشگر محلات شهر چالوس

الویت	وزن نهایی	نماد	شاخص‌های جذب گردشگر محلات شهر چالوس
۱	۰.۲۸۹	S1	ساختار طبیعی شهر
۲	۰.۲۰۹	S2	توپوگرافی
۱۰	۰.۰۱۸	S3	هندسه ساختمان‌ها
۳	۰.۱۵۰	S4	خیابان‌ها و شبکه گذرگاهی
۸	۰.۰۳۲	S5	تابلوهای اطلاع‌رسانی
۷	۰.۰۴۱	S6	نمای ساختمان‌ها
۵	۰.۰۷۸	S7	مبلمان شهری
۴	۰.۱۰۴	S8	فضای سبز
۹	۰.۰۲۳	S9	مصالح ساختمانی
۶	۰.۰۵۶	S10	نورپردازی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

بررسی وضعیت نهایی شاخص‌های چشم‌انداز و ساختار طبیعی شهر در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس به تفکیک محلات:

به منظور بررسی وضعیت نهایی جذب گردشگر در شهر چالوس، ابتدا ضرایب شاخص‌های جذب گردشگر از که طریق مدل تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) توسط کارشناسان وزن‌دهی شده‌اند (و به آن ضریب اهمیت گفته می‌شود) را در میانگین وزنی شاخص‌های جذب گردشگر به تفکیک محلات ضرب می‌شود. عدد به دست آمده در هر محله، میانگین وزنی کل می‌باشد. هر محله‌ای که میانگین وزنی کل بیشتر باشد در وضعیت مناسب‌تری قرار دارد. در نتیجه محلات از نظر وضعیت نهایی شاخص‌های چشم‌انداز و ساختار طبیعی شهر در جذب و ماندگاری گردشگر رتبه بندی می‌شوند. جدول (۷) وضعیت نهایی جذب گردشگر در شهر چالوس به تفکیک محلات را نشان می‌دهد. بر این

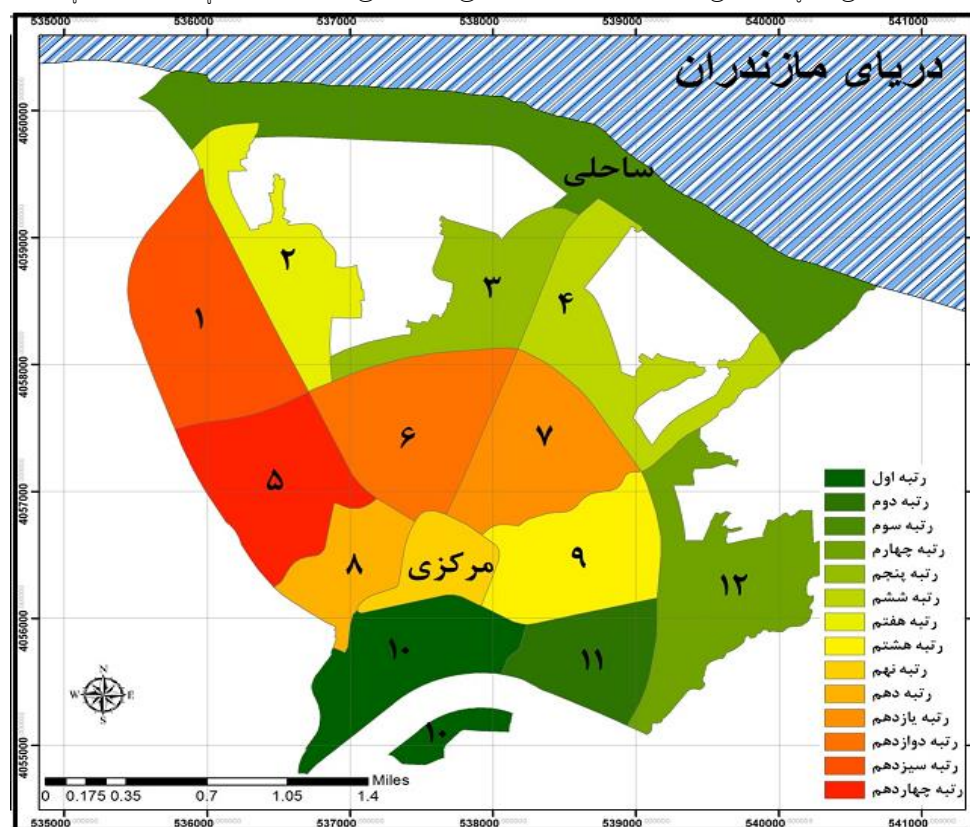
اساس محله ۱۰ در بهترین وضعیت و محله ۵ در بدترین وضعیت شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی شهر در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس قرار دارد.

جدول (۷) وضعیت نهایی شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس به تفکیک محلات

شاخص ها محلات	ضریب اهمیت	محله ۱	محله ۲	محله ۳	محله ۴	محله ۵	محله ۶	محله ۷	محله ۸	محله ۹	محله ۱۰	محله ۱۱	محله ۱۲	ساحلی	مرکزی
ساختار طبیعی	۰.۲۸۹	3.11	3.48	3.64	3.75	3.07	2.64	2.74	3.24	2.88	4.02	3.88	3.84	4.12	2.41
توپوگرافی	۰.۲۰۹	2.51	3.17	3.24	3.38	2.59	2.29	2.4	2.74	2.81	3.89	3.71	3.53	3.03	2.94
هندسه ساختمان	۰.۰۱۸	2.75	2.84	3.11	3.31	2.64	2.5	2.39	2.28	3.88	3.64	3.44	3.81	3.61	2.18
خیابان ها و شبکه گذرگاهی	۰.۱۵۰	2.39	2.47	2.84	2.71	2.3	3.12	2.99	2.19	3.67	3.91	3.84	3.47	2.58	3.22
تابلوهای اطلاع رسانی	۰.۰۳۲	2.91	2.54	2.76	2.77	2.84	2.21	2.38	3.31	3.18	3.07	3.01	2.3	3.74	2.46
نمای ساختمان	۰.۰۴۱	2.34	3.18	3.66	3.77	2.57	2.64	2.81	2.86	2.88	3.34	3.31	3.3	3.51	2.29
میلان شهری	۰.۰۷۸	2.35	2.41	2.6	2.64	2.21	3.39	3.41	3.31	3.14	3.01	2.89	2.84	3.84	3.94
فضای سبز	۰.۱۰۴	2.61	2.75	2.91	2.18	2.44	2.41	2.3	2.1	2.07	3.41	3.24	2.04	3.02	3.09
مصالح ساختمانی	۰.۰۲۳	3.05	3.28	3.51	3.54	2.94	2.44	2.59	2.77	2.71	3.79	3.39	2.12	3.19	2.27
نورپردازی	۰.۰۵۶	2.04	2.21	2.11	2.39	2.51	3.07	3.17	2.96	3.34	2.84	2.74	2.75	3.81	3.86
میانگین وزنی کل	2.66	2.98	3.15	3.14	2.65	2.68	2.72	2.81	2.97	3.70	3.56	3.28	3.44	2.90	2.90
به ترتیب الویت		13	7	5	6	14	12	11	10	8	1	2	4	3	9

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

ارزیابی کلی از شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، حاکی از آن است که میزان ضریب نهایی هر یک از شاخص ها در هر محله با مقدار متفاوتی همراه بوده به گونه ای که برخی از محلات در تعدادی شاخص شرایط نسبتا مناسب و در عین حال در برخی دیگر نامناسب هستند. وضعیت نهایی شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس، بیانگر این امر است که محله ۱۰ با میانگین وزنی کل (۳.۷۰)، در بهترین شرایط و محله ۵ با میانگین وزنی کل (۲.۶۵) در ضعیف ترین شرایط وجود دارد. سایر محلات نیز به ترتیب اولویت عبارتند از محله ساحلی با میانگین وزنی (۳.۴۴)، محله ۱۲ با (۳.۲۸)، محله ۳ با (۳.۱۵)، محله ۴ با (۳.۱۴)، محله ۲ با (۲.۹۸)، محله ۹ با میانگین وزنی (۲.۹۷)، محله مرکزی با (۲.۹۰)، محله ۸ با (۲.۸۱)، محله ۷ با میانگین وزنی کل (۲.۷۲)، محله ۶ با (۲.۶۸) و محله ۱ با میانگین وزنی کل (۲.۶۶)، در رتبه های بعد قرار دارند.

نقشه شماره ۴-۱۱- وضعیت نهایی جذب گردشگر در شهر چالوس به تفکیک محلات

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

نتیجه‌گیری و دستاورد علمی پژوهشی

تحقیق حاضر با هدف بررسی و سنجش عملکرد چشم انداز (منظر) و ساختار طبیعی شهر بر جذب گردشگر در شهر گردشگر پذیر چالوس صورت گرفته است. پژوهش حاضر از نظر هدف، پژوهش کاربردی و از نظر ماهیت و روش کار پژوهش توصیفی-پیمایشی و استنباطی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش تمامی شهروندان بالای ۲۰ سال محلات شهر چالوس هستند که روش نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت اتفاقی از مردم شهر و گردشگران به تعداد ۴۸۴ نمونه (بر اساس فرمول کوکران) می‌باشد. جهت تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ (۰.۷۳۴) استفاده شد و در راستای تحلیل داده‌ها از ابزار پرسشنامه و تحلیل آن در SPSS و بهره‌گیری از آزمون‌هایی همچون میانگین معیاره، آزمون T تک نمونه‌ای و همبستگی پیرسون و نیز تحلیل سلسله مراتبی AHP استفاده شده است. بهترین نتایج حاصل از این تحقیق در بخش‌های مختلف نشان داده است که در راستای تعیین وضعیت کیفیت گویه‌های ساختار طبیعی و چشم انداز (منظر) شهر چالوس از میانگین شاخص‌ها و گویه‌های بهره گرفته شد که در این بخش سوالات پرسشنامه بر اساس ۱۰ شاخص طبقه بندی گشت، با بررسی کلی از شاخص‌ها و گویه‌ها، نتیجه حاصل نشان داد که گویه دریا، ساحل و چشم انداز ساحلی با میانگین ۳.۵۱ بیشترین میانگین را در بین گویه‌ها دارد. همچنین شاخص ساختار طبیعی شهر با میانگین ۳.۳۴ دارای بیشترین و شاخص فضای سبز با میانگین ۲.۶۱ دارای کمترین میانگین در بین شاخص‌های مورد بررسی است. در راستای بررسی وضعیت محلات شهر چالوس به تفکیک شاخص‌های ساختار طبیعی و چشم انداز شهر از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد که نتیجه

کلی از وضعیت محلات شهر در شاخص های تعریف شده نشان داد شاخص ساختار طبیعی شهر، دارای مقدار آماره T مثبت هستند و در سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ قرار گرفته اند. در نتیجه وضعیت آن ها بیش تر از حد متوسط است. همچنین شاخص های تابلوهای اطلاع رسانی، فضای سبز، نورپردازی، دارای مقدار آماره T منفی است و در سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ قرار گرفته اند. در نتیجه وضعیت آن ها کم تر از حد متوسط است. همچنین شاخص های توپوگرافی، هندسه ساختمان ها، خیابان ها و شبکه گذرگاهی، نمای ساختمان ها، مبلمان شهری، مصالح ساختمانی، در سطح معناداری بیش تر از ۰.۰۵ قرار گرفته اند. در نتیجه وضعیت آن ها در حد متوسط است. در بخش دیگری از تحلیل به بررسی وضعیت شاخص های ساختار طبیعی و چشم انداز شهر در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس به تفکیک محلات پرداخته شد که در ارزیابی شاخص ساختار طبیعی و چشم انداز شهر در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس، این نتیجه حاصل می شود که حوزه ساحلی در بهترین وضعیت و حوزه مرکزی در بدترین وضعیت قرار دارد. در ارزیابی شاخص توپوگرافی در جذب گردشگر در شهر چالوس به این نتیجه میرسیم که محله ۱۰ در بهترین وضعیت و محله ۶ در بدترین وضعیت قرار دارد. در ارزیابی شاخص هندسه ساختمان ها در جذب گردشگر در شهر چالوس، این نتیجه حاصل می شود که محله ۹ در بهترین وضعیت و حوزه مرکزی در بدترین وضعیت قرار دارد. یافته های حاکی از ارزیابی شاخص خیابان ها و شبکه گذرگاهی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس نشان می دهد که محله ۱۰ در بهترین وضعیت و محله ۸ در بدترین وضعیت قرار دارد. در ارزیابی شاخص تابلوهای اطلاع رسانی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس، این نتیجه اخذ می گردد که حوزه ساحلی در بهترین وضعیت و محله ۶ در بدترین وضعیت قرار دارد. در ارزیابی شاخص نمای ساختمان ها در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس به این نتیجه دست یافته می شود که محله ۴ در بهترین وضعیت و حوزه مرکزی در بدترین وضعیت قرار دارد. ارزیابی شاخص مبلمان شهری در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس نشان داده است که حوزه مرکزی در بهترین وضعیت و محله ۵ در بدترین وضعیت قرار دارد. ارزیابی شاخص فضای سبز در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس به این نتیجه رسیده است که محله ۱۰ در بهترین وضعیت و محله ۱۲ در بدترین وضعیت قرار دارد. تحلیل و ارزیابی شاخص مصالح ساختمانی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس نشان می دهد که محله ۱۰ در بهترین وضعیت و محله ۱۲ در بدترین وضعیت قرار دارد. در ارزیابی شاخص نورپردازی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس، این نتیجه حاصل شده است که حوزه مرکزی در بهترین وضعیت و محله ۱ در بدترین وضعیت قرار دارد. در آخرین بخش از تحلیل داده ها به الویت بندی شاخص های ساختار طبیعی و چشم انداز شهر در جذب و ماندگاری گردشگر در محلات شهر چالوس با استفاده از مدل تحلیل سلسله مراتبی AHP مبادرت شد که نتایج اصل از این بخش نیز حاکی از آن است که بر اساس وزن نهایی شاخص ها، شاخص ساختار طبیعی شهر با ۰.۲۸۹ دارای بیش ترین وزن است. همچنین نرخ ناسازگاری برابر ۰.۰۴ است؛ بنابراین می توان سازگاری مقایسات را پذیرفت. بر اساس تحلیل ها، از نظر کارشناسان شاخص ساختار طبیعی شهر الویت اول و شاخص توپوگرافی الویت دوم می باشد. ضمن اینکه بررسی وضعیت نهایی شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی شهر در جذب و ماندگاری

گردشگر در شهر چالوس به تفکیک محلات نشان داده است که محله ۱۰ در بهترین وضعیت و محله ۵ در بدترین وضعیت شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی شهر در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس قرار دارد. ارزیابی کلی از شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، حاکی از آن است که میزان ضریب نهایی هر یک از شاخص ها در هر محله با مقدار متفاوتی همراه بوده به گونه‌ای که برخی از محلات در تعدادی شاخص شرایط نسبتا مناسب و در عین حال در برخی دیگر نامناسب هستند. وضعیت نهایی شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی در جذب و ماندگاری گردشگر در شهر چالوس، بیانگر این امر است که محله ۱۰ با میانگین وزنی کل (۳.۷۰)، در بهترین شرایط و محله ۵ با میانگین وزنی کل (۲.۶۵) در ضعیف ترین شرایط وجود دارد. سایر محلات نیز به ترتیب اولویت عبارتند از محله ساحلی با میانگین وزنی (۳.۴۴)، محله ۱۲ با (۳.۲۸)، محله ۳ با (۳.۱۵)، محله ۴ با (۳.۱۴)، محله ۲ با (۲.۹۸)، محله ۹ با میانگین وزنی (۲.۹۷)، محله مرکزی با (۲.۹۰)، محله ۸ با (۲.۸۱)، محله ۷ با میانگین وزنی کل (۲.۷۲)، محله ۶ با (۲.۶۸) و محله ۱ با میانگین وزنی کل (۲.۶۶)، در رتبه‌های بعد قرار دارند. بر این اساس می توان اذعان داشت که هر یک از شاخص های چشم انداز و ساختار طبیعی شهر های گردشگر پذیر می توانند اثرات مثبت (سازنده) و یا منفی (مخرب) را بر توسعه گردشگری این شهرها داشته باشند.

با توجه به تحلیل صورت گرفته و مشکلات موجود در هر یک از شاخص های تحلیل و نیز هر یک از محلات شهر چالوس، پیشنهاد های زیر در راستای بهبود وضع موجود ارائه می گردد.

- بهره‌گیری از توانمندی های طبیعی شهر (جنگل، تپه ماهور، دریا و ساحل آن) در استفاده از فضای سبز بومی در زیباسازی چشم انداز (منظر) شهر هم به صورت افزایش سرانه فضای سبز در سطح شهر اعم از ایجاد پارک، حاشیه و بدنه بولوارها، میدان و معابر شهر و هم استفاده برای تزیین نمای ساختمان ها با گیاهان پیکچک و رونده.

- امکان استفاده از اصل نورپردازی در شب به گونه‌ای که هم امنیت فضاهای شهری تامین گردد و هم به تزیین فضاهای شهر و ابنیه پرداخته شود و یا حتی به برگزاری نمایشگاه‌ها یا فستیوال هایی با عنوان نورپردازی در شهر اقدام گردد که می تواند رضایتمندی گردشگران را به دنبال داشته باشد و میزان ماندگاری آنها به ویژه در اقامت های شبانه را افزایش دهد.

- جلوگیری از ساخت و ساز در ساحل و دامنه کوه موجود در سطح شهر، حاشیه رودخانه و به ویژه در دامنه‌های پرشیب پیرامون شهر.

- حفاظت از سرمایه‌های ملی که در چالوس اراضی جنگلی و مراتع مهمترین آنها می باشند که ساخت و سازهای بر رویه آنها را به ورطه نابودی کشانیده است. بررسی های نشان داده است طی چندین دهه گذشته تقریباً ۴۸ درصد از جنگل های چالوس نابود شده است؛ به عبارت دیگر در درجه اول عامل اصلی جذب گردشگر در چالوس که همانا ساختار طبیعی و اکولوژیکی پیرامون شهر است حفظ و تقویت گردد.

- احیا و بهره برداری از عناصر طبیعی در شهر که به نوعی اثر گذار در منظر شهر و جاذب گردشگر نیز می باشند. به عنوان مثال تهیه طرح ساماندهی ساحل دریا، رودخانه چالوس و سردآبرود، معرفی بیشتر و نیز آموزش لازم برای گردشگران جهت رعایت پاکیزگی و نظافت مسیرهای عبور.

- افزایش میزان مشارکت مردم در ساخت، جانمایی و تکمیل عناصر مختلف چشم انداز (منظر) شهری چالوس.
- به تصویب رساندن قوانین و مقررات تغییر کالبد و منظر شهر و عدم اجازه تغییرات بنیادین و خصوصاً استفاده از مصالح غیر بومی در احیاء و یا بازسازی واحدهای مسکونی در شهر.
- افزایش میزان قدرت و نظارت مدیریت شهر (شورای شهر و شهرداری) در زمینه ساخت چشم انداز شهر به ویژه نمای ساختمانها که تا حد زیادی بر ارتقای رضایتمندی و روحیه شهروندان تأثیر مثبت ایفا می کند.
- بهبود عملکرد شبکه معابر و خیابان های شهر به لحاظ جابه جایی (از طریق روان سازی ترافیک) و نیز اجتماعی؛ از طریق افزایش تعاملات در اجتماعی در میدان شهر، پیاده روها، پارک ها و مهمتر اینکه اصلاح پوشش شبکه معابر و رفع موانع موجود در تردد معلولان و سالمندان. این امر در محله مرکزی چالوس بیشتر نمود می یابد.
- تقویت جداره ها و بدنه شهر از طریق رنگ پردازی و نقاشی های دیواری به صورتی که هم شناسنامه ای رنگی برای شهر تعریف می گردد و هم جذابیت را برای شهر به ارمغان خواهد داشت که یکی از عوامل جذب گردشگر را میسر خواهد ساخت.
- ساماندهی تابلوهای اطلاع رسانی در شهر به لحاظ رنگ، جانمایی و نگارش آنها در سطح شهر خصوصاً بخش تجاری و ساحلی شهر چالوس.
- امکان استفاده بیشتر تابلوهای اطلاع رسانی در شهر برای راهنمایی بیشتر گردشگران به صورتی که اماکن گردشگر پذیر، مسیرها، مراکز اقامتی و پذیرایی و... که به گردشگران امکانات ارائه می نمایند به زبان های مختلف دنیا ترجمه شده و استقرار یابند.
- تنوع بخشی از طریق برگزاری دوره های تخصصی و آموزشی برای مسئولان شهری برای شناخت فضاهای سبز و پوشش گیاهی بومی در سطح شهر و استفاده آنها برای زیباسازی شهر.
- بازنگری در نحوه ی ترغیب سرمایه گذاران حاضر در شهر در جهت رفع پوشش نامناسب خیابان ها، عدم وجود پارکینگ مناسب در سطح شهر و تعریض معابر موجود.
- بازنگری در نحوه ی تشویق سرمایه گذاران در شهر به استفاده از الگوهای بومی معماری شهر در ناسازی ابنیه جدید الاحداث و نیز تقویت سواد بصری در میان شهروندان و ساخت و سازکنندگان برای حفظ و ارتقای منظر شهر برای یکسان سازی و همگنی ابنیه با نماهای بومی و متناسب با اقلیم و فرهنگ منطقه مورد مطالعه.
- اخذ همکاری های لازم و ایجاد هماهنگی های مورد نیاز جهت ساماندهی ساخت و سازها در حاشیه ساحل دریا، رود خانه ها، جنگل و دامنه کوه.

منابع

- آتشین بار، محمد، ۱۳۸۸، تداوم هویت در منظر شهری، نشریه باغ نظر، دوره ۶، شماره ۱۲، پاییز و زمستان، صص ۵۶-۴۵
- ارغان، عباس؛ مجید سنایی؛ ملیحه کیادلیری و ایرج توفیقی، ۱۳۹۴، ارزیابی عملکرد منظر و ساختار طبیعی شهر در مقاصد گردشگری مطالعه موردی شهر کلاردشت، دومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در عمران، معماری و شهرسازی، ترکیه، موسسه سرآمد همایش کارین، صص ۱۳۹-۱۱۷
- ایلکا، ش و ایلکا، ش، ۱۳۹۱، تجسم اندیشه آیینی در معماری و منظر پردازی ایران، تهران، انتشارات طحان، چاپ اول.

۵۵۰ فصلنامه علمی - پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال یازدهم، شماره دوم، بهار ۱۴۰۰

انوری آریا، مینا و مینا نساج، ۱۳۸۶، بررسی و تبیین نقش صنعت گردشگری در توسعه فضاهای شهری، اسلامشهر، همایش منطقه‌ای جغرافیا، گردشگری و توسعه پایدار

بقایی، پرهام و هانیه اخوت، مجتبی انصاری، دنیا فرقانی، ۱۳۹۰، منظر پردازی در بولوارهای شهری، تهران، نشر هله: طحان، چاپ اول
جعفرتاش، برزین و پویان‌زاده، نسترن، (۱۳۹۳)، ارزیابی و اولویت‌بندی شاخص‌های رقابت‌پذیری صنعت گردشگری ایران، فصلنامه فرآیند مدیریت و توسعه، دوره ۲۸، شماره ۳، ۸۵ تا ۱۰۵.

دانش فر، احسان و صدیق، مرتضی، ۱۳۹۲، معماری منظر (انسان و طبیعت)، تهران، انتشارات سروش دانش، چاپ اول.
دل، اون. ای، ۱۳۹۰، منظر سازی پایدار برای همه، ترجمه طلا آذرخش و محمد غلامی و فریبا شریفی، تهران، انتشارات عزت اله غلامی، چاپ اول.

رهنمایی، محمد تقی، ۱۳۸۲، مجموعه مباحث و روشهای شهرسازی (جغرافیا)، تهران، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، چاپ سوم.

رضوانی، علی اصغر، ۱۳۸۲، روابط متقابل شهر و روستا، انتشارات دانشگاه پیام نور
رحمتی، منیژه، ۱۳۹۵، بررسی تاثیر عوامل طبیعی و تاریخی بر ساختار و توسعه شهرها نمونه موردی: شهر شهرضا، چهارمین کنگره علمی پژوهشی افق های نوین در حوزه مهندسی عمران، معماری، فرهنگ و مدیریت شهری ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین - انجمن علمی تخصص عمران و معماری، ۳۱۹-۳۰۴

رحمانی، جمشید و مطلبی، مهدی، ۱۳۸۴، واژه نامه منظر، تهران، انتشارات آفتاب گرافیک
روستایی، شهرام و جباری، ایرج، ۱۳۸۸، ژئومورفولوژی مناطق شهری، تهران، انتشارات سمت، چاپ دوم
سنایی، مجید و سمیه سلیمانپور، ۱۳۹۳، تاثیر گردشگری در دگرگونی سیمای شهرهای شمال ایران مطالعه موردی: شهر کلاردشت، دومین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار، همدان، انجمن ارزیابان محیط زیست هگمتانه، دانشکده شهید مفتاح، صص ۷۱-۸۷

فرمانداری شهرستان چالوس، ۱۳۹۷

قدمی، مصطفی، یوسفیان، پریناز، ۱۳۹۳، تحلیلی بر تغییرات ساختار فضایی شهر اصفهان با گریزی بر آلودگی هوا، فصلنامه ساختار و کارکرد شهری، دوره ۲، شماره ۸، زمستان، صص ۸۶-۶۳.

قهرمانی، هومن؛ افسری، سپیده و دولابی صبا، (۱۳۹۳)، افزایش رقابت‌پذیری شهری با استفاده از گردشگری فرهنگی و محدوده‌های فرهنگی مقایسه تطبیقی استانبول و مشهد، ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.

کیانی، زهره، (مهرماه ۱۳۸۷)، برند مقصد گردشگری و نقش آن در وحدت ذی‌نفعان صنعت گردشگری، مجموعه مقالات سمینار تغییرات محیطی، توسعه گردشگری و کاهش فقر، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

کالن، گوردون، ۱۳۹۱، گزیده منظر شهری، ترجمه دکتر منوچهر مزینی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم
ملکیان، محمود، ایزدی، محمد سعید، سبحان اردکانی، سهیل، ۱۳۹۵، اهمیت فضاهای همگانی شهری در توسعه پایدار گردشگری شهری (مطالعه موردی: منطقه یک شهر همدان)، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره ۱۸، (ویژه نامه شماره ۳ طراحی و مدیریت شهری - شماره پیاپی ۴)، زمستان، صص ۲۵۵-۲۳۷

مستوفی الممالکی، رضا، کمانداری، محسن، ۱۳۹۵، بررسی و تحلیل فضای گردشگری شهری به منظور ارائه مسیرهای ویژه گردشگری مورد شناسی: شهر کرمان، فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، دوره ۶، شماره ۱۸، بهار، صص ۱۵۲-۱۳۵

موسوی، جلیل و عاطفه محمدی، ۱۳۹۱، تأثیر محیط طبیعی (تپه‌ها) در شکل‌گیری ساختار شهر سنندج، اولین همایش منطقه‌ای معماری و شهرسازی، سنقر، مرکز آموزش عالی علمی کاربردی سنقر، صص ۶۱-۴۸

منصوری، سید امیر، ۱۳۹۵، جزوه دری منظر شهری، گروه معماری منظر، پردیس هنر های زیبا، دانشگاه تهران

نخعی مدیح، خاطره و مجتبی سلیمانی دامنه، ۱۳۹۵، بررسی فرصت ها و مکان های گردشگری برای توسعه منظر شهری پایدار (مطالعه موردی : شهرستان راین)، اولین کنفرانس بین المللی و سومین کنفرانس ملی معماری و گردشگری شهری، مشهد، موسسه بین المللی معماری، شهرسازی مهراز شهر، صص ۸۲-۹۷

نم ساوی، ام البنین، ۱۳۸۲، بررسی روند توسعه فیزیکی شهر چالوس در سه دهه اخیر، پایان نامه کارشناسی ارشد ملایر، دانشگاه ملایر هوشی، محمدرضا، ۱۳۹۴، تحلیلی بر اهمیت برنامه ریزی استراتژیک در مدیریت شهری، اولین کنفرانس ملی علوم مدیریت نوین و برنامه ریزی فرهنگی اجتماعی ایران، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، صص ۷۹-۹۳

یوسفی، علی؛ عطیه صادقی؛ ساره عبداللهی و مرتضی چرخ زرین، ۱۳۹۳، منظر شهری، ششمین کنفرانس ملی برنامه ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه های شهر اسلامی، مشهد، شورای اسلامی شهر مشهد، صص ۷۴-۵۹

Butler, W., Richard, (2007). Sustainable Tourism: A state of the art review. Journal homepage.
Ferreira, Joao and Esteveao (2009), Cristina Regional Competitiveness of Tourism Cluster: A Conceptual Model Proposal, available Online at <http://mpru.ub.uni-muenchen.de/14853>.